

Statsrådets principbeslut om energieffektivitetsåtgärder

Bakgrund

Ökad energieffektivitet har enligt internationella bedömningar ansetts vara det mest effektfulla sättet att minska utsläppen av växthusgaser, både globalt och ur europeisk synvinkel. Energisparåtgärderna är ofta kostnadseffektiva och ekonomiskt lönsamma.

I Finland utgår främjandet av energieffektiviteten och de åtgärder som behövs för detta i allt högre grad från de gemensamma mål som fastställts inom Europeiska unionen. EU:s energieffektivitetsmål eftersträvas bl.a. genom bestämmelser som syftar till att främja en förbättring av energieffektiviteten hos anordningar, byggnader och fordon samt energitjänsterna. Också utsläppshandeln med koldioxid uppmuntrar till ökad energieffektivitet. Det obligatoriska målet att öka andelen förnybar energi och målet att minska växthusgasutsläppen utanför utsläppshandelssektorn förutsätter dessutom att slutanvändningen av energi effektiviseras på ett väsentligt sätt.

I november 2008 godkände statsrådet en klimat- och energistrategi på lång sikt. I juni 2009 gav riksdagen sitt utlåtande över strategin som överlämnats till den i form av en redogörelse. Strategin innehåller de klimat- och energipolitiska riktlinjerna, målen och åtgärderna.

I strategin uppställde statsrådet som ett mål för Finland att stoppa tillväxten i den slutliga förbrukningen av energi och att få förbrukningen av energi att gå ner. Målet är att slutförbrukningen av energi fram till år 2020 effektiviseras med ca 37 terawattimmar (TWh), dvs. ca elva procent, jämfört med utvecklingen utan några nya effektivitetsåtgärder. På motsvarande sätt ska användningen av el effektiviseras med ca 5 TWh, dvs. ca fem procent. Den mer långsiktiga visionen är att den slutliga förbrukningen före år 2050 ska minskas ytterligare med minst en tredjedel jämfört med mängden år 2020.

Den framtidsredogörelse som statsrådet godkände i oktober 2009 handlar om klimat- och energipolitiken på längre sikt. I redogörelsen prioriteras ökad energieffektivitet och energisparande bland åtgärderna för minskning av utsläppen och uppställs som mål att fram till år 2050 minska utsläppen av växthusgaser med 80 procent från 1990 års nivå.

Beredningen av energieffektivitetsåtgärder

Arbets- och näringsministeriet tillsatte våren 2008 en kommitté på bred bas för att bereda nya åtgärder för energisparande och ökad energieffektivitet i enlighet med klimat- och energistrategin. Energieffektivitetskommitténs betänkande, som blev färdigt i juni 2009, innehåller 125 åtgärder som ska vidtas mellan 2009 och 2020.

Majoriteten av åtgärderna kräver fortsatt beredning innan de kan verkställas. Vid den fortsatta beredningen bedöms vilket sätt som är det lämpligaste sättet att genomföra åtgärderna och samtidigt beaktas i stor utsträckning också andra effekter, såsom hälsoeffekter, vid sidan av energibesparings- och energieffektivitetseffekterna. Kostnadseffektiviteten, genomförbarheten och effektfullheten är viktiga faktorer vid planeringen och genomförandet av åtgärderna.

Statsrådets allmänna riktlinjer

Utifrån kommitténs förslag beslutar statsrådet om följande riktlinjer och åtgärder som ska vidtas. Genom åtgärderna eftersträvas klimat- och energistrategins mål för en effektivare användning av energi.

De högt uppsatta målen kan inte nås enbart genom enskilda åtgärder utan det krävs en avgörande förändring av hela samhället. Det finns en rad omständigheter och funktioner som det nödvändigtvis måste vara ordning på för att målen ska kunna nås. Dessa utgör den breda och långsiktiga grunden för alla aktiviteter.

De åtgärder som bildar grunden har en långsam effekt, men det är nödvändigt att såväl nu som i framtiden oupphörligt arbeta för genomförandet av dem. Dylika stödjande åtgärder ska vidtas inom alla sektorer av förvaltningen. Endast på detta sätt går det att säkerställa att de grundläggande förutsättningarna för energieffektivitet är i ordning.

Grunden för aktiviteterna utgörs av följande helhet:

- Ett samhälle av lärande som är stadd i utveckling där det är ordning på värdena och viljan och där man beslutsamt strävar mot målet.
- Samhällets grundläggande strukturer skapar en hållbar grund för den framtida välfärden.
- Beteendet och de nätverk som påverkar beteendet har en stor betydelse för aktiviteterna – det bildas social potential för energieffektivitet.
- Livscykelräkningen och undvikandet av deloptimering utgör en helt naturlig del av energieffektivitetsaktiviteterna där kostnadseffektiviteten har en stor vikt.
- Upprätthållande och fortlöpande utveckling av kompetensen genom utbildning, rådgivning och information är ett väsentligt element i all verksamhet.
- Funktionen av kedjan vetenskap–forskning–utveckling–innovation har en nyckelställning i åstadkommandet av nya efterlängtrade lösningar.
- För att resultat ska kunna nås krävs ett målmedvetet, kontinuerligt arbete, systematiskt genomförda åtgärder och en klar ansvarsfördelning.
- Gemensamt godkända begrepp och mätare behövs för en systematisk uppföljning av åtgärderna.
- Förutsägelse och identifiering av svaga signaler hjälper en att hålla sig kvar på den framgångsrika banan.

I praktiken byggs denna grund upp och den hålls i skick genom enskilda åtgärder. Dessa aspekter beaktas i allt beslutsfattande samt i alla program och aktiviteter som har att göra med energieffektiviteten. I syfte att säkerställa ett systematiskt genomförande och en klar ansvarsfördelning utvecklas också organiseringen av aktiviteterna utgående från de förslag som kommittén lagt fram.

Verkställighetsprogram för åren 2010–2020

Åtgärderna inleds etappvis. Målet är att åtgärderna inleds huvudsakligen före utgången av 2011.

Åtgärderna förutsätter i regel att de olika förvaltningsområdena samarbetar. Vid genomförandet av många åtgärder har EU-samarbetet en väsentlig roll. Finland deltar aktivt i samarbetet och främjar utvecklingen och ett effektivare genomförande av en rationell och resursrik gemenskapslagstiftning. Också annat internationellt samarbete utnyttjas i både planeringen av nationella åtgärder och införandet av bästa praxis som utvecklats av andra länder.

I de nedanstående punkterna har åtgärderna grupperats områdesvis så att de åtgärder som skrivits med fet stil beräknas i praktiken redan pågå vid utgången av 2011. De åtgärder som skrivits med icke-fet stil är antingen fortlöpande åtgärder eller åtgärder som blir klara efter 2011. Planeringen och upprätthållandet av dessa bereds också redan under de närmaste åren. Det ministerium som ansvarar för åtgärden i fråga nämns inom parentes. Utöver statsrådets riktlinjer och ansvar har också andra aktörer inom sektorn betydande ansvar vid genomförandet av de flesta åtgärder.

Ministerarbetsgruppen för klimat- och energipolitik följer genomförandet av verkställighetsprogrammet och dess effekter. Den första lägesrapporten om genomförandet avfattas våren 2011.

A. Sektorsövergripande åtgärdsområden

Grunden för verksamheten

- **År 2011 bedömer en oberoende expertinstans läget för verksamhetens grund ur energibesparings och energieffektivitetens synvinkel. (arbets- och näringsministeriet)**
- **Organiseringen av främjandet av energieffektiviteten utvecklas. (arbets- och näringsministeriet)**
- Energieffektivitet inkluderas i undervisningsprogrammet för läroanstalterna på alla nivåer som ett element i undervisningen i främjandet av hållbar utveckling samt klimatförändring. (undervisningsministeriet)
- Funktionen av kedjan vetenskap–forskning–utveckling–innovation säkerställs för att åstadkomma nya lösningar och att kommersialisera dessa. (arbets- och näringsministeriet, undervisningsministeriet)
- Den tvärvetenskapliga forskningen stärks så att de olika vetenskapsgrenarna utvecklar sitt kunnande och producerar grundläggande kunskap om strukturerna hos, funktionen av, konsumentbeteendet och skapandet av välfärd i ett samhälle som har betydligt lägre energibehov. (undervisningsministeriet, arbets- och näringsministeriet)
- Mätare som beskriver energieffektivitetsutvecklingen skapas för olika sektorer. (arbets- och näringsministeriet)
- Samarbetet mellan olika myndigheter effektiviseras i syfte att konsolidera samhällsstrukturen. (miljöministeriet, kommunikationsministeriet)

Utvecklingen av forskning och innovationer

- Det startas upp ett samarbetsnätverk på energieffektivitetens område som består av olika aktörer och som främjar innovationsverksamheten och söker efter, gallrar bland och förmedlar vidare frön till innovationer på energieffektivitetens område. (arbets- och näringsministeriet)
- Ett forskningsprogram eller en projekthelhet där energieffektiviteten har en stark roll inleds. Beteendeforskningen kopplas till forskningen kring energieffektivitetsteknik och –innovationer. (arbets- och näringsministeriet)

Information, rådgivning och utbildning

- Ett system med energirådgivning för konsumenter införs och ett nationellt samordningscentral för verksamheten utses. (arbets- och näringsministeriet)
- Nätverket för rådgivning i renoveringsfrågor utvecklas liksom också den övergripande informationen om renoveringar så att aspekten för byggnaders energiprestanda blir beaktad. (miljöministeriet)
- Energieffektivitetsmärkning av personbilar införs inom bilhandeln, (kommunikationsministeriet)
- Energibolagen åläggs att lämna konsumenterna återkopplingsinformation om deras energianvändning. (arbets- och näringsministeriet)
- Integreringen av energieffektivitetsfrågor och energisparkunnande i den yrkesinriktade tilläggsutbildningen och fortbildningen inom olika sektorer säkerställs. (arbets- och näringsministeriet, undervisningsministeriet)
- Olika sektorers praxis och modelllösningar för energieffektivitet samlas och sprids för att bli införda på andra håll. (arbets- och näringsministeriet)

Den offentliga sektorn

- Den offentliga sektorn agerar som ett gott exempel när det gäller att främja energieffektiviteten. (arbets- och näringsministeriet)
- Det stiftas en ramlag och utfärdas förordningar om energieffektiviteten i offentliga samfund och dessa verkställs snabbt. (arbets- och näringsministeriet)
- Före utgången av 2010 upprättar arbets- och näringsministeriet en energieffektivitetsplan som tjänar som modell för övriga organisationer inom staten och kommunerna. De övriga förvaltningsområdenas planer blir färdigställda år 2012. (arbets- och näringsministeriet)
- Energieffektiviteten görs till ett av de viktigaste kriterierna vid offentlig upphandling i enlighet med statsrådets principbeslut om främjande av hållbara val i offentlig upphandling. (arbets- och näringsministeriet)

B. Sektorspecifika åtgärdsområden

Samhällsstruktur

- Alternativa lösningar inom energi- och samhällsteknik främjas. (miljöministeriet)
- Utarbetandet av regionala klimat- och energistrategier främjas liksom också den faktiska integreringen av dem i styrningen av markanvändningen och utvecklingen av trafiksystemen. (miljöministeriet)

- Till stöd för beslutsfattandet utvecklas metoder för bedömning av samhällsstrukturens hållbarhet som baserar sig på ett gemensamt begreppssystem och gemensamma mätare. (miljöministeriet)
- Effektiviteten hos styrningen av samhällsstrukturen ökas. Lagstiftningen om detta utvecklas liksom också de verktyg som används vid planering och genomförande. (miljöministeriet)
- Förutsättningarna för styrningen av stora stadsregioners samhällsstruktur samt samordningen av markanvändningen och trafiken förbättras genom lagstiftning så att alla planläggningsnivåer beaktas. (miljöministeriet)

Byggnader

- **Energibestämmelserna för nybyggande görs etappvis strängare. (miljöministerierna)**
- **Renoveringar och som en del av dem, bättre energieffektivitet stöds genom sporrande och riktade ekonomiska styr- och stödåtgärder. (miljöministeriet)**
- **Bestämmelser för att styra installation av bostadsspecifika vattenmätare i nya byggnader utfärdas. (miljöministeriet)**
- Krav utsträcks till renoveringar på basis av energieffektivitetsdirektivet om byggnaders energiprestanda som omarbetas som bäst. (miljöministeriet)
- Införandet av livscykelbaserade verktyg för planering, användning och underhåll av byggnader främjas. (miljöministeriet)
- Utveckling och införande av verksamhetsmodeller för planering av renoveringar och ett kundorienterat genomförande av dem främjas i samarbete med aktörerna inom byggnads- och fastighetsbranschen. (miljöministeriet)

Trafik

- **Förnyelsen av det nuvarande fordonsbeståndet påskyndas och införandet av ny energieffektiv teknik för fordon (inkl. elbilar) främjas. Centrala åtgärder är utveckling av bil-, fordons- och bränslebeskattningen (finansministeriet) samt införande av ett system med energieffektivitetsmärkning av personbilar (kommunikationsministeriet). Åtgärderna dimensioneras så att de inte leder till en ökning av antalet fordon.**
- Kollektivtrafiken främjas på basis av kollektivtrafiklagen, som trädde i kraft i december 2009, och utvecklingsprogrammet för kollektivtrafiken 2009–2015. Strukturerna hos, omfattningen av och kvaliteten på kollektivtrafiken samt matartrafiken i anslutning till kollektivtrafiken utvecklas och sådana investeringar i trafikleder som stöder kollektivtrafiken genomförs. (kommunikationsministeriet)
- Förutsättningar skapas för ökad energieffektivitet inom godstransporterna. Trafikförbindelserna till de logistiskt centrala knutpunkterna utvecklas så att störningar kan undvikas bl.a. genom utnyttjande av de möjligheter som den intelligenta trafiken ger. (kommunikationsministeriet)
- Ett åtgärds- och finansieringsprogram för ökning av den lätta trafikens popularitet utarbetas och reseservicecentraler tas i bruk. (kommunikationsministeriet)
- Behovet av vägavgifter och deras effekter utreds. (kommunikationsministeriet, finansministeriet)

Hushåll och jordbruk

- **Bestämmelserna om krav på anordningars energieffektivitet genomförs. Ett effektivt genomförande säkerställs genom tillräcklig information. (arbets- och näringsministeriet)**

- **Främjande av energieffektiviteten betonas vid dragandet av riktlinjer för jordbrukets stödsystem. (jord- och skogsbruksministeriet)**
- Energieffektiva anordningars inträde på marknaden främjas och införandet av effektivare ekonomiska incitament utreds i syfte att öka gemomförandet av energieffektivitetsåtgärder. (arbets- och näringsministeriet)
- Hushållens tillgång till pålitlig, uppdaterad och opartisk information om energisparmetoderna samt om deras fördelar och lönsamhet med tanke på hela energisystemet i Finland säkerställs. (arbets- och näringsministeriet)
- Metoder för lägenhetspecifik mätning och uppföljning av energiförbrukningen utvecklas och tas i bruk. Konsumenterna ges jämförbar återkopplingsinformation om deras egen energianvändning och om de åtgärder genom vilka energianvändningen kan effektiviseras. (arbets- och näringsministeriet)
- Energiprogrammet för jordbruket genomförs systematiskt. (jord- och skogsbruksministeriet)
- Kraven på energieffektivitet beaktas i bestämmelserna och föreskrifterna om sådant byggande på gårdsbruksenheter och landsbygden som får understöd. (jord- och skogsbruksministeriet)

Industri och servicesektor

- **Energianvändarnas tillgång till energieffektivitetstjänster säkerställs genom ett täckande genomförande av den lag om företag inom energisektorn som trädde i kraft vid ingången av 2010. (arbets- och näringsministeriet)**
- **Tillämpningsområdet för energieffektivitetsstöden till företag och sammanslutningar utvidgas, och finansieringsmodeller och affärsverksamhetskoncept utvecklas. (arbets- och näringsministeriet)**
- Energieffektivitetsavtalen utvecklas så att de innebär större utmaningar och får större räckvidd än tidigare och de kopplas till forsknings- och innovationsverksamheten. Sådana besiktningsförfaranden som stöder avtalen utvecklas vidare. (arbets- och näringsministeriet)
- Modeller för inkluderande av energieffektiviteten i olika slags upphandlingsprocesser och upphandlingskontrakt produceras. (arbets- och näringsministeriet)
- En utredning om lönsamhetskriterierna startas i syfte att göra det möjligt att bättre än tidigare jämföra nyinvesteringar i energiproduktionen och investeringar i slutanvändningen. (arbets- och näringsministeriet)

Effekter och konsekvenser

Effekter i fråga om energi och utsläpp

Enligt bedömningar kan de mål som uppställts i klimat- och energistrategin uppnås genom de åtgärder som energieffektivitetskommittén har föreslagit. Dessutom finns det en rad åtgärder vilkas spareffekt inte går att beräkna. Den energi som sparas motsvarar, med genomsnittliga utsläppskoefficienter räknat, en minskning av koldioxidutsläppen med drygt nio miljoner ton år 2020, vilket motsvarar ca elva procent av samtliga utsläpp av växthusgaser i Finland år 2007. Genom initialskedets åtgärdsprogram - fram till utgången av 2011 – bedöms ca hälften av de uppskattade totaleffekterna kunna uppnås.

Direkt som följd av EG-bestämmelserna uppnås en dryg tredjedel av energibesparingsmålet och nästan hälften av elbesparingsmålet. Resten av sparmålet uppnås med rent nationella åtgärder eller sådana nationella åtgärder som följer av EU:s mål för vilka EU inte har

fastställt något bestämt sätt för genomförande. Åtgärderna kommer i fortsättningen att i en allt större utsträckning basera sig på EU-bestämmelserna. Direktiven förutsätter fortlöpande rapportering i vilken också åtgärdernas effekter ska visas.

Samhällsekonomiska konsekvenser

Enligt samhällsekonomiska beräkningar kommer energisparåtgärderna att medföra kostnader i början av detta årtionde, men när åtgärdernas spareffekt börjar visa sig kommer kostnaderna att minska klart. Enligt den analys som energieffektivitetskommittén gjort kommer energieffektivitetsåtgärdernas positiva effekter på samhällsekonomin att visa sig snabbare än tidigare beräknat.

Statsekonomiska konsekvenser

Åtgärder vidtas inom de aktuella ramarna för statsekonomin och anslagen i statsbudgeten med beaktande av målen för statens effektivitetsprogram och den offentliga ekonomins hållbarhet. Vid behov ställs förvaltningsområdenas anslag i prioritetsordning och riktas på nytt med beaktande av målen för klimat- och energipolitiken.

Det ekonomiska läget innebär stora utmaningar för statsekonomin hållbarhet. Därför kan de åtgärder som genomförs inte baseras på ökade utgifter och skattelättnader. Offentlig finansiering riktas i första hand till forskning och utveckling samt till ökning av kunnandet. I skattelösningar läggs vikten på sporrandet till energisparande genom utveckling av energibeskattningsnivå, dock så att industrins verksamhetsbetingelser tryggas.